

Discurs de Biel Mesquida

05/10/2007

L'escriptor Biel Mesquida, premi Nacional de Literatura 2006, va presentar la literatura catalana en el seu discurs "Un escriptor europeu en llengua catalana diu", en el acte de presentació de les línies generals del programa de la cultura catalana com a convidada d'honor a la Fira de Frankfurt 2007.

"Un escriptor europeu en llengua catalana diu"

Qui us parla és un escriptor català, un escriptor en llengua catalana, més ben dit, un escriptor europeu en llengua catalana. I amoll això, ara, a la Fira del Llibre de Frankfurt, perquè consider que com a escriptor he de reivindicar la llengua i la literatura que s'escriu amb aquesta llengua com a dos elements fonamentals de la nostra identitat com a poble.

Només recordaré que el català prové del llatí amb mil anys de vida, vida popular i quotidiana, esplendorosa i creativa, dura i lluitadora, i que ha estat en algunes èpoques històriques, sempre massa llargues, abocada al genocidi i a l'extinció. A Alemanya, les càtedres i els lectorats de català ho ensenyen. El català, que es trobava a la boca de la gent, apareix escrit per primera vegada a la segona meitat del segle XII en uns sermons, les Homilies d'Organyà, i en traduccions de textos llatins. Al segle XIII un català de Mallorca fou el vertader inventor de la prosa catalana en què ens fonamentam: Ramon Llull, que escriu els seus textos amb una riquesa de mots i una sintaxi nova de trinca, ben fermada i transparent —lluny de l'asfíxia de la sintaxi llatina. Escrits, polifonia de músiques verbals plenes d'idees, que fan dels centenars de volums de la seva obra llaurada en bell catalanesc, una deu clàssica de la llengua literària catalana. Aquest Himàlaia de llengua que basteix Llull podria ser una bona metàfora per demostrar que uns texts escrits en la parla comuna d'un territori petit i europeu esdevenen matèria literària, religiosa, filosòfica, mística, sàvia i utilitària que mou altes tensions per tot Europa. I el cas d'Alemanya seria canònic: la catalanofília germana passa per la traducció, l'estudi i l'edició de l'obra lul·liana. Amor a la

lletra de Lluïa que fins i tot dóna nom a un dels vostres instituts universitaris, a Freiburg de Brisgòvia.

Des de l'Edat Mitjana fins al segle XIX la llengua catalana ha passat per períodes diversos, alguns molt difícils, emperò, hem tingut autors que han aconseguit crear obres de valor local i universal —Bernat Metge, Ausiàs March, Anselm Turmeda, Joanot Martorell, l'anònim novel·lista del Curial e Güelfa, etc.— i tenim alhora una literatura popular que sempre refà i amplia la tradició en una revitalització constant de les paraules estimades. Perquè parlem català som catalans, assegurem els amadors de la llengua. Cal dir ben fort que els esdeveniments polítics i, especialment des de principis del segle XVIII, han creat circumstàncies hostils a la nostra cultura: el català fou prohibit a l'ensenyament i expulsat de les institucions públiques per reduir-lo a un ús pobre i vergonyant.

I va sobreviure perquè la societat dels països catalans, que el tenia com la materna, tendra, saborosa i saberosa llet de la llengua, no el deixà de parlar i escriure d'amagat. El segle XIX és marcat pel moviment romàntic de la Renaixença, un moviment de reconstrucció de la cultura catalana i, sobretot, de la llengua que coincideix amb els propòsits europeus de recuperació nacional. Aquest néixer de bell nou produeix una dignificació social del català que fa possible l'existència d'un conjunt prou sòlid d'escriptors que el tornen a emprar de valent i de bon de veres. Noms significatius són Joaquim Rubió, Tomàs Aguiló, Tomàs Villarroya i Jacint Verdaguer.

La fi del segle XIX i el segle XX, fins a 1939, són temps d'alta vida literària i cultural amb moviments potents —Noucentisme, Modernisme i les Avantguardes—, el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906), amb la participació de lingüistes de tot Europa, i un gruix d'escriptors importantíssim (Miquel Costa i Llobera, Joan Maragall, Eugeni d'Ors, Josep Carner, Caterina Albert, Carles Riba, Josep M. de Sagarra, Josep Pla, J. V. Foix, Mercè Rodoreda, Salvador Espriu, etc.). I quin català escriuen? El català que es codifica, gràcies al treball fervent i entregat d'un grup de filòlegs, amb unes normes viables que fan que es pugui fer servir com un idioma modern de cultura. Allò que altres llengües cultes han assolit en seculars elaboracions col·lectives, el català ho aconseguí en quasi una sola generació. El 1907 es crea l'Institut d'Estudis Catalans, corporació acadèmica dedicada a l'estudi de tots els elements de la cultura catalana. Dos filòlegs ben diferents, Pompeu Fabra i mossèn Antoni Maria Alcover, produiran obres utilíssimes i magnes. La fixació de les

Normes Ortogràfiques (1913) és bàsicament obra fabriana, i també la Gramàtica catalana i el Diccionari general, investits de valor normatiu oficial. En una llengua disgregada i anàrquica, Fabra va posar ordre i va fer del català una eina apta per al pensament, per a l'expressió, per a la literatura, per a la ciència, per a la tecnologia, per a tota idea: un idioma contemporani ordenat i flexible, amb una normativitat vertebradora, útil per a totes les savieses. Mossèn Alcover dedicà gran part de la seva vida a recórrer les terres catalanes per recollir i guardar el lèxic riquíssim i, amb l'ajut del filòleg Francesc de Borja Moll, ens ha deixat el Diccionari Alcover-Moll, que és un reservori colossal i únic de paraules: una altra deu de sapiència. Recordaré finalment dos monuments verbals produïts per la feina apassionada i gegantina del lingüista Joan Coromines: l'Onomasticon Cataloniae i el Diccionari etimològic, que contenen informacions fonamentals sobre la vida del català. Al segle XX una nova catàstrofe cultural: La dictadura franquista, que durarà quaranta anys, prohibí l'ús del català i de tots els signes identificadors de la cultura catalana. La majoria d'autors catalans sofriren repressió fins a la mort, la presó o l'exili exterior i interior. Els escriptors de la postguerra vam haver d'aprendre el català clandestinament i fórem perseguits i empresonats pel sol fet de lluitar i defensar el nostre idioma i la nostra cultura. L'escriptor, sobretot en llengües minoritzades, és una consciència ètica, una consciència crítica. Els escriptors catalans en sabem molt, de la lluita per defensar la llengua, la literatura i la cultura nacionals, que ha estat una constant al llarg de tot el segle XX.

Des de l'arribada de la democràcia, i després de moltes lluites per la llengua, que encara duren, parlen en català —i no sempre l'escriuen— més de sis milions de ciutadans, el català s'ensenya a l'escola i s'ensenya en català a les universitats, amb diferents energies segons els territoris, i té la cooficialitat amb l'espanyol a Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears (és oficial a Andorra i no oficial a la Franja de Ponent —a l'Aragó—, al Capcir, l'Alta Cerdanya, el Conflent, el Rosselló i el Vallespir francesos o a l'Alguer italià).

Emperò, habitam en un món global que tendeix a devaluar les llengües minoritàries, en una societat que no té consciència del valor de la literatura ni de la cultura humanística en la formació de les persones. A més a més, en la societat dels països catalans encara hi ha polítiques que no afavoreixen l'ús social de la llengua entre els ciutadans i, tampoc, entre els ciutadans immigrants; ens trobam amb dificultats greus per a la difusió internacional dels productes literaris i culturals catalans, domina el mercat que afavoreix la uniformització i

l'assimilació per les cultures hegemòniques i la fragmentació de la cultura nacional, etc. Aquí és quan els escriptors ens convertim en uns agents dobles de la llengua catalana: per un cantó la treballam, l'enriquim i ajudam a la contrucció nacional gràcies a la creació, amb la nostra obra, d'un imaginari col·lectiu i, per altra banda, lluitam pel seu manteniment, la seva dignitat i el seu ús públic en tots els àmbits. El català, el segle XXI, és l'eina útil per a tots els llenguatges que necessita una societat oberta i contemporània que en demana el ple reconeixement a Europa: des de les institucions públiques als mitjans de comunicació, des de la ciència a la tecnologia, des de les arts a les economies i, sobretot, en la literatura, que, cal subratllar-ho, té la nòmina d'escriptors més llarga de la història amb nombrosos llibres de qualitat mundial.

La invitació de la Fira del Llibre de Frankfurt a la cultura catalana és un honor i un plaer. Estic segur que serà un bon catalitzador per potenciar la literatura i la cultura catalanes i per crear xarxes de traducció i comunicació amb d'altres llengües i cultures del món. Com a escriptor català, desitj que molts dels set mil llibres en català que surten cada any trobin a la Fira del Llibre de Frankfurt editors, agents, traductors i, sobretot, lectors. Estim la meua llengua perquè des de petit he sentit i he pensat el món a través dels mots dels meus familiars, camperols i ciutadans, que parlaven amb paraules de Llull i així m'ensenyaren el nom de cada cosa, perquè de més gran he après, he pensat, he sentit, he vist, he estimat, he escrit i he viscut en català. Estim la llengua catalana com a eina que m'ajuda a viure, com un tresor únic i fràgil que cal vivificar i preservar, perquè la llenguadiversitat sabem, científicament i tot, que ens fa més oberts, més sensuals, més savis i més saludables.

Telloc, Mallorca, Illes Balears, Països Catalans

setembre de 2006